

NOI TRACII

BULETIN CIRCULAR TRACOLOGIC
al
CENTRULUI DE STUDII ISTORICE DE LA VENETIA

Secretariatul de redactie: MILANO, via Larga, 11

DIRECTOR - FONDATOR : PROF. DR. CONST. I. DRAGAN

Redactor : Prof. MANOIL HAIVAS

In curs de aparitie

N O I, T R A C I I

de Prof. Dr. IOSIF CONSTANTIN DRAGAN

DIN ARTA TRACO - GETICĂ

Vasul de argint traco-scitic de la «Porțile de fier» (cam a.400 î.e.n.), azi în Metropolitan Museum din New-York.

(După D. BERCIU,
Arta traco - getică)

Noi, Tracii – operă ce înmănușiază sistematizând un vast și complex material de cunoaștere istorică, adesea descoperit, dar totdeauna adunat cu pasiune și cu țel – poate constitui pentru unii o surpriză, o nedumerire chiar, când, de fapt, ea se înscrie pe una din preocupările firești și îndrăgite ale autorului și vine, astăzi, ca un *dar* de ales preț, ancorat în reale coordonate științifice, făcut cu generozitate de acest cetățean al Lumii, țării sale de origine, România, spre cinstirea și întărirea „demnității neamului“ din care se trage și pe care întreaga lui ființă o poartă cu nedeșmințită mândrie.

Ne poate surprinde, într-adevăr, pe noi ce-l cunoaștem de relativ puțină vreme, viziunea largă a Prof.dr.Iosif Constantin Drăgan, viziune zidită cu răbdare din experiența generațiilor trecute și profesionalizată în avangardă pe atâtea direcții moderne ale activității umane, printre care, iată, acum, o cale de rară cutezanță deschisă pe însuși drumul bătătorit al istoriei. Am dorit să-i înțeleg opera prin însuși această clarvăzătoare viziune și am rămas cucerit de ansamblul ei și mai ales de o idee singulară în istorie, din câte știu, și la care mă voi referi cu precădere. Dacă istoricii nu vor fi de acord cu unul sau altul din detalii – mă rog, care dintre ei, în ceea ce privește propriile lor opere, au putut evita severitatea doctă sau zâmbetul perfid al „furcilor caudine“? – socot că toți, până la urmă, vor aprecia obiectiv semnificația profund patriotică a acestui tezaur de informație deschis spre cele mai umbrite timpuri și ascunse rădăcini ale ființării noastre proto-naționale.

Omul este cetățean al Pământului, iar Pământul este un fir de praf în Cosmos, legat nemijlocit de destinul Soarelui, adică condiționat de legi care se răsfrâng în însuși destinul omului. Destinul omului este însuși istoria lui zbuciumată, aspră, neîndurătoare, Când știm toate acestea, este o cutezanță să explici acest destin prin legile care i-au condiționat apariția și existența?

Desigur, *nu*. Este atât de simplu, dar cine s-a gândit, înainte, la interdependența „Cosmos – Istoria omului”? O face Prof. dr. Iosif Constantin Drăgan, cu toată competența și rezerva omului de știință.

Gândește și descoperă existența „Calendarului heliotermic“, precesional, de care ne vorbește limitat doar la mișcarea de precesie a Pământului. Nici nu era nevoie de mai mult. Știe că acest calendar este complicat și de alte mișcări și evenimente extraterestre legate fie de excentricitatea și oblicitatea orbitei, fie de atâția factori trecuți și viitori pe care însăși astronomia și geologia nu-i stăpînesc încă. Prin el oferă un model de gândire de mare sugestie, deschis cu porți către priveliști limpezi cu primele *mlădițe homoide*, alungate când spre ecuator,

când spre polii tereștri, de valurile de frig și de căldură, constrânse neîncetat să-și pună probleme de supraviețuire și să le rezolve la nivelul priceperii lor primare și, apoi, cele cu *omul* încărcat de necesități și rezolvări mereu și mereu mai evoluate.

Opera Prof.dr.Iosif Constantin Drăgan este un act de autentică cultură de care suntem direct interesați. Este un act de cultură în apele căruia este invitată să se privească întreaga omenire. Dacă ar fi numai aceste motivații și încă ar fi de ajuns, cred, să așteptăm cu legitimă nerăbdare tipărirea și apariția ei în bibliotecile noastre, în conștiința noastră.

de Prof. STEFAN AIRINEI
UNIVERSITATEA DIN BUCURESTI

INSULA LUI ACHILE

(continuare)

de Alex. Virgil DRAGALINA

Se pune deci întrebarea: Unde e nepotrivirea? Aceasta s-ar putea explica astfel:

a) Cu cât ne adâncim în trecut, cu atât suprafața pământului era acoperită cu mai multe păduri, crânguri, tufăriș și răchitiș. Din cauza înmulțirii omenirii și proporțional cu creșterea populației, s-au defrișat terenurile - păduri, crânguri, tufăriș, răchitiș - pentru a le face proprii culturii. Prin aceste defrișări, din ce în ce mai masive, terenurile au fost supuse corозиunilor tot mai mari, încât cantitatea aluviunilor a crescut în mod considerabil, de la secol la secol.

b) Citez după inginerul Grigore Vasilescu: (1)

„Apele Dunării ieșind din Porțile de Fier, curg mai departe reunite în albia fluviului, până la un punct situat la cca 130 km în aval. De la acest punct și la o anumită creștere, o parte din apele fluviului ies din albia lui și se răspândesc într-o regiune de depresiune, ce se întinde în lungul cursului său și care poartă denumirea de „zonă inundabilă“.

Apa foarte încărcată de aluviuni, pătrunzând în zona inundabilă, pierde aproape cu totul curentul său și astfel cea mai mare parte din aluviunile ce le poartă, se depun acolo. Nivelul acestei regiuni se ridică de la an la an prin depunerile primite“.

Cu alte cuvinte, zonele inundabile înălțându-se de la an la an, primesc din ce în ce mai puțină apă cu aluviuni. Și tot așa suprafețele zonelor inundabile se micșorează prin ridicarea terenului, devenind zone neinundabile tot mai mari. Aceleași fenomene s-au întâmplat și pe întinsele suprafețe din Pusta maghiară, Panonia de odinioară, mare regiune de depresiune. În consecință, cantitatea aluviunilor pe care apele Dunării le-au dus până în deltă pentru a le vărsa în mare, a fost tot mai mare și incomparabil de mare față de secolele în care s-a format delta Peuce.

1) Grégoire Vasilescu – Contribution à l'étude de la formation du delta du Danube – „Ardealul“ 1929.

c) Vom compara golful din nord-vestul Mării Negre, denumit odinioară Marea Albă, cu un imens cazan. Prin anul 700 î.e.n., când nivelul mării s-a stabilit la zero actual, Istrul se vărsa în Pontul Euxin printr-o singură gură, aruncând aluviunile în fundul acestui cazan imens. În decursul secolelor, aluviunile acumulate au început să umple cazanul, micșorând treptat adâncimea apei. În primele două milenii, atât formarea deltei Peuce, cât și înaintarea ei în mare, a fost încetă; odată cu umplerea cazanului Mării Albe, înaintarea deltei a fost și este incomparabil mai rapidă, cu atât mai mult cu cât și cantitatea aluviunilor a crescut de la secol la secol. Și ca să se înțeleagă mai bine diferența de înaintare lentă a deltei Peuce din secolul I e.n. față de rapidă înaintare a deltei de azi, se reamintește că în sec. I delta Peuce nu numai că înainta probabil cu câțiva metri anual, dar această înaintare se făcea pe o deschidere de 10 km. Astăzi delta Dunării înaintază cu circa 90 metri anual și pe o deschidere de 70 km. Dar în continua și viguroasă ei înaintare în mare, delta Dunării se unește cu Insula lui Achile în secolul al XVIII-lea.

Și astfel dispăre întregul golf din nord-vestul Mării Negre, care purtase denumirea de Marea Albă.

INSULA LUI ACHILE

- azi grindul Letea -

Cu privire la această insulă găsim la Homer diferite date și citez din cartea a IX-a a Odisseii:

„După căderea Troiei, Ulise cu însoțitorii lui, pleacă cu 12 corăbii încărcate cu pradă. După ce rătăcesc mai multe zile, ajung în țara superbilor ciclopi ... În fața portului pe unde se poate intra din mare în țara ciclopiilor, se afla o insulă mică și păduroasă, care nu este nici aproape, nici departe, iar în insula aceasta se află o mulțime mare de capre sălbatice, pe care nimic nu le tulbură, nici umbletul oamenilor, nici vânătorii ce cutreeră

cu-atâta greutate codrii și vârfulurile cele mai înalte ale munților. Nici nu este cineva care să îngrijască de ele. Nimeni nu ară în această insulă, ci ea stă veșnic nearată, nese-mănată și lipsită de oameni; singure numai caprele pasc și bălăesc pe aici. De altfel insula aceasta, continuă Ulise, nu este cu totul neproductivă. Pe lângă țărmul Mării Albe, se întind pășuni umede și moi și crește vița de vie care nu pierie niciodată. Această insulă mai are și un port natural, foarte favorabil, în care se poate abate cineva fără să aibă trebuință să arunce ancorele, ori să prindă corăbiile cu odgoane de țărm. Aici ne aflăm în fața țării ciclopiilor, care era aproape, de unde vedeam ridicându-se fumul, auzeam strigătele lor, behăitul oilor și al caprelor.“

Părerea noastră este că Homer povestește din tradiție orală despre călătoriile lui Ulise, pe când descrierea insulei din fața țării ciclopiilor, o face din cele ce el personal a auzit de la marinarii greci întorși din Pontul Euxin. Fiindcă pe de-o parte detaliile despre această insulă sunt perfect juste, pe de altă parte sunt prea mărunte și neînsemnate, pentru a fi păstrate prin tradiție orală peste trei secole. Așa bunăoară când precizează că „pășunile umede și moi ce se întind pe lângă țărmul Mării Albe“. Într-adevăr pe țărmul Mării Negre al acestei insule, din cauza pulberii stropilor de apă sărată aruncați de valurile și vânturile din larg, iarba nu putea să fie nici moale și nici umedă, ci doar sărată.

Homer mai precizează că insula era așa de aproape de țărmul țării ciclopiilor, că se vedea ridicându-se fumul și se putea auzi behăitul oilor și strigătul păstorilor.

Într-adevăr insula se afla la 2-3 km de parte de țărmul continental, de țara „superbilor ciclopi“, așa că era natural să se vadă ridicându-se fumul, iar când vântul bătea de la nord, să se audă strigătele păstorilor.

Însă Homer vorbește despre „vârfulurile cele mai înalte ale munților din insulă. Pe de altă parte el spune că insula este mică.

Ar fi de neînțeles! Doar dacă ne-am gândi că el era obișnuit cu insulele din Arhipelagul elen, toate stâncoase și accidentate, atunci e explicabil.

În această privință, N. Densușianu ne spune, citez: (1)

„După Homer, Achile ar fi fost înmormântat pe câmpul de la Troia, nu departe de țărmurile Helespontului. (Însă în poemul „Aetiopida“, scris de Arctinos, poet epic din Millet (776 î.e.n.), care a continuat și întregit Iliada, ni se spune că Achile a fost ucis la Troia, de Paris fiul lui Priam, ajutat de zeul Apollon. Că în fine, după multe lupte înverșunate, le-a succedat lui Ajax și lui Ulișe ca să-i răpească corpul din mâinile inamicilor troieni, și să-l aducă la corăbiile grecești.

Aici a venit apoi mama lui Achile, Thetis, cu surorile sale și cu muzele (bătrâne bocitoare), îl plânseră și îl bociră, apoi Thetis ridică cenușa fiului ei de pe rug și o duse în insula Leuce (albă), de la gurile Dunării, iar Acheii îi ridicară un tumul și-i celebrară jocuri funebre“ ...

Pliniu cel Bătrân, care a trăit în secolul I e.n. ne spune foarte clar că „tumulul sau mormântul lui Achile, se află în insula ce este consacrată lui, numită „Insula Achilleis“ sau „Achillea“ departe de 50 mile romane de la delta Istrului, (Peuce), și că tot acolo se află construit și un templu consacrat acestui erou“.

Măsurând 50 mile romane – aprox. 45 km – de la Peuce, (delta Istrului în secolul I e.n.) spre est, cădem într-adevăr peste grindul Letea, Insula Achilleia sau Achileia de odinioară, pomenită de Pliniu cel Bătrân,

Geograful grec Dionisie Periegetul din Bitinia, care a trăit pe timpul împăratului Domițian ne spune: (1)

„Deasupra părții din stânga a Pontului Euxin, în dreptul Boristenei (brațul Chilia,

1) Periegetul – de la „periegeis“ descriere geografică, adică Dionisie geograful.

N.A.) se află o mare insulă numită Leuce, fiindcă fiarele ce se află acolo sunt albe.

După cum se spune, acolo în insula Leuce se află sufletul lui Achile și al altor eroi, care rătăcesc prin văile lipsite de oameni ale acestei insule. Această binefacere a acordat-o Joe bărbaților care s-au ilustrat prin virtuțile lor, fiindcă prin virtute ei au câștigat această onoare nepieritoare“. Acest geograf elen fixează deci pe hartă insula în care se află sufletul, adică cenușa lui Achile și care corespunde cu grindul Letea.

El însă greșește numind acea insulă „Leuce“ și fiindcă nu înțelege de ce i se spune „Insula Albă“, deși era împădurită, explică într-un mod cu totul nefiresc: „fiindcă fiarele ce se află acolo sunt albe“.

Mai jos se va vedea pentru ce Insula Șerpilor era numită pe bună dreptate „Leuce“, adică insula albă. Se remarcă însă că acest geograf adaugă că în insulă se afla nu numai sufletul, adică cenușa lui Achile, ci și ale altor eroi.

S-ar putea ca acei eroi să fi fost ostașii lui Achile, poate chiar și Patrocle, prietenul său, a căror cenușă să fi fost înhumată acolo, după moartea lor naturală.

Arrian din Nicomedia, care a trăit în secolul al II-lea e.n. și a fost cel mai distins dintre istoricii expedițiilor lui Alexandru cel Mare. El ne dă următoarele amănunte despre Insula lui Achile – citez: „În apropiere de gura Istrului, numită Psilum, dacă navigi cu vântul dinspre nord, în apele cele deschise ale mării, se află o insulă pe care unii o numesc „Insula lui Achile“ sau „Drumul lui Achile“, iar alții „Insula Albă“ după culoare. Aceasta insulă, după cum se vorbește, a scos-o din mare zeița Thetis, pentru fiul ei Achile, care locuiește acolo.

Insula aceasta e lipsită de oameni și prin ea pasc capre, care nu sunt multe, pe care le oferă lui Achile acei care se abat cu corabiile pe acolo. În insulă se află templul lui Achile și statuia sa, o lucrare arhaică.

În acest templu se află depuse o mulțime

de daruri sfinte, cupe, inele și pietre prețioase, consacrate lui Achile în semn de mulțumire. Se mai pot citi și inscripții în limba greacă și latină, compuse în diferiți metri și prin care se ridică laude lui Achile. Unele din aceste inscripții sunt făcute în onoarea lui Patrocle, fiindcă acei care doresc ca Achile să le fie favorabil, onorează totodată și pe Patrocle.

De asemenea se mai află în această insulă o mulțime nemăsurată de păsări, porumbei de mare, fuline și ciori de mare, care singure îngrijesc de templul lui Achile

La unii din cei care se abat în insula aceasta, Achile le apare în vis, altora chiar în timpul navigației, dacă nu sunt prea departe și le face cunoscut în ce parte anume a insulei este mai bine să tragă și să ancoreze corăbiile“.

Prin „gura Istrului, numită psilum“, probabil se înțelege tot gura Boristene (Boreum ostium, adică Gura de Nord) pomenită de istoricul Mela și de geograful Dionisie Periegetul. Dar din descripția istoricului Arrian reiese cultul ce se păstra încă memoriei lui Achile, deși suntem în secolul al doilea creștinesc.

Tot el ne spune că și lui Patrocle i se aduceau ofrande, întărind astfel cele spuse de Dionisie Periegetul, că în insulă se afla „sufletul lui Achile și al altor eroi“.

Arrian din Nicomedia mai arată că lângă templu se afla o statuie a eroului Achile, care acum, după 13 secole, o consideră ca „o lucrare arhaică“.

Hecateu Abderite, din secolul V î.e.n. ne spune, citez: (1)

„Din insula cea sfântă a lui Achile, se vedeau unele înălțimi de pământ de la Selina și care nu erau mult depărtate“.

Într-adevăr de pe grindul Letea pot fi vazute, la 40-45 km depărtare, înălțimile Beștepe (pe turcește „cinci înălțimi“), ca cinci căciuli, înalte de 242 metri, nu departe de satul Mahmudia din Dobrogea.

Aceste înălțimi nu pot fi zărite de pe

Insula Șerpilor, din cauza distanței de 90 km.

Denumirea Selina a acestor înălțimi, e totuși interesantă și s-ar putea face o legătură cu pumele brațului și al portului Sulina.

Portul a luat ființă în secolul al XIX-lea iar numele l-a primit de la brațul pe care e așezat. Se poate ca numele acestui braț – detașat din brațul Sf. Gheorghe, prin secolul II e.n. să fi fost la început „Selina“, după înălțimile din apropierea cărora s-a format.

Descriind pădurea de pe grindul Letea, *Profesorul I. Simionescu*, membru al Academiei Române, scria în 1939, citez: (2)

„In deltă, pădurea Letea a rămas o insulă minunată de vegetație. După Antipa ocupă o suprafață de trei mii de hectare. Frumusețea pădurii tocmai în aceasta constă, că este o insulă înconjurată din toate părțile de plaurul deltei; având destulă umiditate în aer și la rădăcini, arborii capătă desfășurarea impunătoare a pădurilor sănătoase.

Condițiile climaterice fiind mai blânde, printre arborii obișnuiți se amestecă și cei care trăiesc mai mult în Mediterana. Plopul alb, rămuros și strălucitor, ajunge până la 25 metri înălțime și un metru diametru. Apoi un noian variat de sălcii, de la salcia alburie până la răchite. Cu ele face contrast portul aspru al stejarului, al ulmului, al teiului roșu. Tufişuri de dracilă, de corn și sânger, sunt adunate pe marginea pădurii. Ceea ce însă dă caracteristica pădurii Letea, făcând să fie asemănată cu pădurile tropicale, sunt lianele noastre, aici foarte încălcite și dese. Curpenul-de-pădure are trunchiul lung până la 20 de metri, urcându-se până în vârful arborilor înalți, de unde ne mai având cum să se ridice, se respiră în jos ca niște

1) Abderite sau Abderitul – adică din localitatea Abder, aflată în Tracia de sud, pe țărmul Mării Egee.

2) Profesor I. Simionescu – Flora României – Biblioteca enciclopedică.

bice aninate de crengi. La fel se comportă și vița sălbatică, care se urcă prin cârcei, tot așa până în vârful arborilor înalți. Nu lipsește iedera, care îmbracă trunchiurile cu țesutul des de frunze pergamentoase. Frumos e și hameiul ce se pune la întrecere cu carpenul; trunchiul lui este ca un mic odgon. Până și trandafirii sălbateci sunt agățători, împletind desișul uneori greu de străbătut, întocmai ca în pădurile tropicale.

Din cauza condițiilor particulare, până și ierburile sunt deosebite.

E o garoafă uriașă ce se înalță de un cot și mai bine printre celelalte ierburi, iar laptele-câinelul e înaltă de câțiva decimetri și iarba-osului are tulpina lemnoasă

Din cele arătate de profesorul I. Simionescu reiese, în primul rând, că grindul Letea, cu acea pădure și vegetație, să fi fost o insulă, fiindcă pe celelalte grinduri, ca și în întreaga deltă – cu excepția grindul Caraorman – nu crește nici-un alt arbore decât salcia vulgară.

Aici deschid o paranteză: Azi la sud de grindul Letea și despărțit de el prin brațul Sulina, se află un alt grind la fel de împădurit cu arbori de aceleași esențe, ca și cei din pădurea Letea, *Grindul Caraorman*. Se pune întrebarea: A fost în vechime grindul Caraorman o insulă la fel cu insula Achileia? Ori făcea parte integrantă din insula Achileia, ca un fel de prelungire spre sud, închizând mai bine Marea Albă. În orice caz nici-un scriitor din vechime nu pomenește de două insule apropiate. Și astfel părerea noastră e că grindul Caraorman de azi, făcea parte integrantă din insula lui Achile sau Achileia. Inchid paranteza.

Tot astfel din descrierea pădurii ce pare tropicală, cu arbori falnici, cu liane dese și încâlcite, lungi și groase ca odgonul și iarba-osului cu tulpina lemnoasă, arată că peste acea pădure au trecut milenii, dintr-o epocă cu climă mai dulce. Căci și Homer descrie aceeași pădure și vița de vie care nu pierie niciodată. Chiar și pe vremea lui, această

pădure era foarte bătrână.

Dar Homer descrie această pădure specifică, cum că acoperea o insulă care „nu era nici departe, nici aproape de țara superbilor ciclopi”.

Tot astfel și grindul Letea care e azi la cca 10 km de țărmul basarabean.

Totuși, în vechime, credem că insula lui Achile să fi fost mai aproape de țărmul continental, la 2-3 km; însă brațul Chilia când și-a făcut drum spre mare, apele fluviului au mâncat din partea de nord a grindului.

Homer spune că insula era mică, iar geograful Dionisie Periegetul spune că era mare, iar profesorul I. Simionescu precizează că pădurea Letea este de trei mii de hectare. Dar insula lui Achile, pe timpul războiului de la Troia, trebuie să fi fost mult mai mare ca grindul Letea de azi, mai ales dacă și grindul Caraorman de azi făcea parte integrantă din insula lui Achile. De atunci și până când insula a fost înglobată în delta Dunării, țărmul ei dinspre răsărit, spre largul mării, a fost fără întrerupere mâncat de valurile mării. În cazul luptei pământului cu marea, pământul insulei a fost puțin rezistent, format din cernoziom, ca întreaga platformă a Bugeagului.

Și astfel, în decursul secolelor, insula lui Achile s-a tot micșorat, ca apoi, odată înglobată la deltă, partea dinspre nord să fie atacată de curentul apelor Dunării (canalul Chiliei).

INSULA LEUCE

– azi Insula Șerpilor –

Micuța insulă a Șerpilor se află în largul mării la o distanță de 45 km de Sulina, iar în vechime la 100 km de delta Peuce și circa 55 km spre nord de platforma Bugeagului, adică de țărmul țării superbilor ciclopi. La această mare distanță ar fi fost cu totul imposibil să se audă behăitul oilor, cât și strigătele păstorilor, cum spune Homer.

Mărimea justă a insulei pare a fi aceea dată de ruși, adică o circumferință de 1.995'

km, rezultând deci un diametru de 628,66 m (dacă insula ar fi perfect rotundă). Deci suprafața ei ar fi ceva mai mare ca trei hectare, adică mai exact 3,385 ha.

Cu alte cuvinte pădurea Letea e de 1000 ori mai mare, iar Insula lui Achile a fost cu mult mai mare.

Din depărtare, insula apare ca ieșind din apa mării, de forma unui fund de pălărie. Țărmlul ei, de jur-împrejur, format din rocă de calcar, se ridică drept în sus, înalt de 4-5 metri, ca un zid de cetate părăsită. Spălat mereu de valurile mării, acest zid de calcar este alb.

De aici vine și denumirea în antichitate de Leuce, insula albă.

Azi i se spune Insula Șerpilor, fiindcă prin crăpăturile și spațiile de rocă, se ascund inofensivi șerpi de mare.

Această insuliță este cu totul inospitalieră, lipsită de apă dulce și de vegetație. Nimic nu crește pe ea, nici-un arbore cât de mic, nici iarbă, nici flori, doar printre fărâmurile pietrei de calcar, de pe suprafața ei de rocă, cresc mărăcini care vara sunt uscați, cu vrejurile culcate la pământ. Nici un animal și nici-o pasăre, fie ea migratoare, nu poate viețui aici, decât pescărușii – mii de pescăruși – care își fac cuiburile printre mărăcinii uscați. Pe vremuri, înainte de anul 1945, când Insula Șerpilor aparținea României, garda de patru marinari și îngrijitorul farului locuiau într-o colibă construită cu bolovanii scoși din ruinele templului; hrana li se trimetea de la Sulina, o dată pe lună, iar apa de băut o strângeau de pe acoperiș, când ploua.

În această insuliță a existat în timpurile preistorice un templu, despre a cărui ruine ne vorbește N. Densușianu. Citez: „Cercetările arheologice făcute în insula Șerpilor, Leuce, de către ruși în 1828, au avut ca rezultat că în mijlocul platoului acestei insule, s-au găsit ruinele unui templu de o întindere extraordinar de mare. În unele locuri, zidurile erau încă în înălțime de un arșin și

jumătate (1,66 m). Construirea acestui templu, ne spune Kohler, se reduce la epoca arhitecturii primitive sau ciclopice. Zidurile erau formate din blocuri foarte mari de piatră albă de calcar, prea puțin cioplite și așezate unele peste altele, fără ciment.

Acest templu din Insula Leuce, ne apare chiar în puținele sale resturi de la 1823, ca o operă monumentală de artă. Era bogat împodobit cu marmură albă, după cum se constată din numeroasele fragmente de sculptură aflate aici. Astăzi, însă, din toate aceste ruine, risipite în mod barbar, așa zice eu, în anul 1823, pe suprafața insulei, aproape nu mai subzistă nimic. Proporțiile grandioase ale acestui edificiu sacru, cu laturile de 14 sagene fiecare, (29,70 m) ne spune că destinația primitivă a acestui majestos templu de construcție ciclopică, nu a fost pentru cultul unui simplu erou, ci pentru o divinitate de primul rang. Aici era templul unei religii sau a unei mari puteri divine. Forma exterioră arhitectonică a acestei construcții, corespunde pe deplin cu templele arhaice ale zeului Apollon.

Afară de zidurile templului, s-au mai descoperit, în partea de răsărit și de apus ale insulei, și resturile a trei construcții la fel de vaste, din același material și de aceeași origină cu vechiul templu.

Probabil că destinația lor primitivă a fost de a servi, unele ca sanctuare și locuințe, iar altele ca portice. Lângă zidurile templului, în partea de nord-vest, se mai aflau în 1823, săpate în stâncă, o fântână adâncă de 15 picioare, cu deschiderea circulară și alte două în partea de vest cu deschiderea rectangulară, fântâni care după ritul arhaic, aveau a servi atât pentru trebuințele templului, cât și pentru lustrarea pe cap și pe mâini a credincioșilor“.

Și N. Densușianu face următoarele comentarii:

„Insula Leuce de la gurile Dunării, avuse așadar două epoci de cult și renume. Cea dintâi a fost înainte de căderea Troiei, când

această insulă a fost leagănul religiei primitive a lui Apollon, din care epocă derivă și numele său de Leuce sau Albă.

Iar a doua epocă, începe după războiul troian, când Insula Leuce a fost consacrată umbrei eroului Achile, păstrând însă și mai departe vechea organizație a cultului lui Apollon, adică instituția oracolului, privilegiu exclusiv al preoților apollinici, precum și dreptul la ofrande pioase, rugăciuni, exvoturi, sacrificii, peste tot tradiția unei insule sfinte și salutare“

Și astfel după cum descrie N. Densușianu nu atât templul cât și insulița, se pune întrebarea: Seamănă această insuliță cu cea descrisă atât de Homer cât și de ceilalți scriitori eleni și romani din antichitate, vorbind de insula în care a fost adusă și îngropată cenușa lui Achile? Nici vorbă! Cum ar fi putut să trăiască în insulița Leuce, azi Insula Șerpilor, mulțimea caprelor sălbatice, pomenite de Homer și Arrian de Nicomedia!

Dar unde erau pășunile umede și moi? Unde era pădurea și vița de vie care nu pieria niciodată, când însuși Densușianu spune că „solul Insulei Leuce este de stîncă, în care s-au săpat fântânile“? Tot așa și în privința portului natural, adică a golfului, în care marinarii nu aveau nevoie să arunce ancorele, nu poate fi vorba. Mica insulă Leuce, nu numai că nu are și nu avea vre-un golf cât de mic, dar e bătută de toate vânturile și valurile de oriunde ar veni. Pe de altă parte nu se pune problema ca insula Șerpilor de azi să fi fost în vechime o insulă mare și foarte fertilă, redusă treptat la suprafața ei de azi, prin eroziune și prăbușirea malurilor sub loviturile valurilor. Și nici dispariția solului fertil. Insula în întregime e de rocă de calcar sau stîncă, cum spune N. Densușianu, rămânând inalterabilă sub acțiunea elementelor, cedând doar în foarte mică măsură prin înghet și desghet, pentru a forma ici și colo plaje minuscule.

ÎN CONCLUZIE

Din toate descrierile insulei unde a fost

dusă cenușa lui Achile – făcute de scriitorii din antichitate – rezultă clar că nu poate fi vorba de Leuce, azi Insula Șerpilor. Singurul argument în favoarea celor care sunt de părere că totuși cenușa lui Achile a fost dusă în Insula Serpilor, s-ar părea a fi templul, ale cărui ruine există și astăzi.

Despre acest templu de proporții grandioase, construit ciclopic din blocuri mari de piatră, bogat împodobit cu marmură adusă de departe, operă monumentală de artă, cum e descris de N. Densușianu, nu pomeniște nici un scriitor din antichitate. Ei nu vorbesc decât de un „templu“, un simplu templu în Insula lui Achile. Și probabil că templul să fi fost construit din lemn luat din pădurea insulei, deci un templu modest ca pentru un erou și nu o divinitate.

Suntem de aceeași părere cu N. Densușianu, că templul din Insula Leuce, a fost leagănul unei religii primitive, mult înainte de căderea Troiei.

Și credem că templul a fost construit de Pelasgi, adică de Traci, în aceeași epocă cu construirea superbelor cetăți și temple de la Micene și Tirint din Peloponez. Aceasta ar însemna că *construcția templului din Insula Leuce, ar merge înapoi cu cel puțin 1000 de ani înaintea războiului de la Troia*, iar în perioada ducerii cenușei lui Achile într-o insulă de la gura fluviului Istru, *templul din Leuce era în ruine și părăsit*. Iată pentruce nici-un scriitor din antichitate, începând cu Homer, nu a pomenit de acea grandioasă construcție de artă din Insula Leuce.

REZUMÂND întreaga argumentație din acest mic studiu, suntem de părere că insula în care a fost dusă și îngropată cenușa lui Achile – botezată apoi „Insula lui Achile“ – este grindul Letea de azi. Prin grindul Letea se înțelege și grindul Caraorman de azi. Credem că aceste două grinduri au format în antichitate o singură insulă, tăiată în două, în secolul al XVI-lea și al XVIII-lea de canalul Sulinei.